

Ur Sproge kyrkas historia.

Föredrag vid kyrkans återöppnande den 29 augusti 1965.

Av Gunnar Svahnström

Över ingången till Sproge kyrka sitter en halvrund kalkstensplatta med en inskrift, som förtäljer, att kyrkan byggdes 1058. Om inskriften grundat sig på faktiska uppgifter skulle vi i dag ha samlat i en av vårt lands allra äldsta kyrkor. Så är dessvärre inte förhållandet. Plattan förfärdigades och sattes upp, när kyrkan sista gången genomgick en stor reparation, det var åren 1839 - 40, och det angivna årtalet tycks vara helt gripet ur luften. Äldre källor känner inget byggnadsår för Sproge kyrka, och inte ens den fantasifulle prosten i Vall, Hans Niels^en Strelow, anger något sådant i sin gotländska krönika.

Vi är sålunda nödsakade att förvisa årtalet 1058 från historiens till diktens värld. Under den nu avslutade restaureringen har dock framkommit bevis för att här funnits en kyrka före den nuvarande, en kyrka vars ålder kan gå tillbaka till 1000-talet. Tyvärr vet vi ganska litet om den, men det har varit en kyrka helt olik den nuvarande, en träkyrka byggd av alnsbreda ekplankor. Ett drygt 40-tal sådana plankor har påträffats nedlagda i golvet med den släta insidan uppåt och den en gång rundade och tjärsmorda utsidan nedåt. I många år har vi känt till deras existens, men fullt säkra på deras ursprung blev vi först nu, när de kunde tas upp och granskas närmare.

NU delar

Glädjen över att ha påträffat så betydande rester av en träkyrka med denna höga ålder grumlades i någon mån av att plankorna i samband med inläggningen i stenkyrkans golv fått sin ursprungliga utsida avbilad, så att de skulle ligga jämnt och stadigt på golvbjälkarna. I Hemse, där man 1896 fann träkyrko plankor i liknande läge, hade man nöjt sig med att göra urbilningar för golvbjälkarna. Där var alltså betydligt mera bevarat av den ursprungliga ytan och dess om runstenarnas drakslingor erinrande ornamentik. Tack vare denna hemsebornas föredömliga lättja var det möjligt att fastställa dels att plankorna härörde från en stavkyrka, dels att den uppförts omkring mitten av 1000-talet.

På några sprogeplankor fanns dock spår av en enkel ornamentik i form av ristade koncentriska cirklar. Sådana förekommer f.ö. även på hemseplankorna, men motivet är alltför vanligt för att medge en närmare datering. Med avseende på hopfogningen skiljer sig sprogeplankorna från de i Hemse och från alla säkert konstaterade stavkyrkor. Plankorna har nämligen sammanhållits av i kanterna inborrade dymlingar och inte genom en fast eller lös fjäder som i stavkyrkorna. Eftersom en